

śrī-śrī-gaura-gadādharaḥ vijayetām
śrī-saṅgīta-sāra-saṅgrahaḥ
prathamo 'dhyāyaḥ

-o-

gītā-prakaraṇam

śrī-kṛṣṇāya namaḥ |
śrī-govindam praṇamy ādau gīta-jñā-sukha-hetave |
saṅkṣepād atra bakṣye 'ham saṅgīta-sāra-saṅgraham ||1

atha saṅgītotpattim āha
purā caturṇam vedānām sāram ākṛṣya padmabhūḥ |
idan tu pañcamam vedam saṅgītākhyam akalpayat ||2

kasmāt kim jātam ity āha
ṛgbhyaḥ pāṭh(a)(ra)mabhūdgītam sāmabhyaḥ samapadyata |
yajurbhyo 'bhinayā jātā rasāś cātharvaṇāḥ smṛtāḥ ||3

sampradāya-śuddhim āha
brahmeśa-tandi-bharata-durgo-nārada-kohalāḥ |
daśāsya-vāyu-rambhodyāḥ saṅgītasya pracārakāḥ ||4

prāśastyam āha
śruti-smṛty-ādi-sāhitya-nānā-śāstra-vido 'pi ca |
saṅgītam ye na jānanti te dvipādo mṛgāḥ smṛtāḥ ||5

saṅgīta-dāmodare
saṅgīta-kena ramyeṇa sukham yasya na cetasi |
manuṣya-vṛṣabho loke vidhinaiva sa vañcitaḥ ||6

prayojanam āha
tri-varga-phaladāḥ sarve dāna-yajña-stavādayaḥ |
ekam saṅgīta-vijñānam catur-varga-phala-pradam ||7

dāmodare
paramānanda-vivarddhanam (?) abhimata-phaladam vaśikaraṇam |
sakala-jana-citta-haraṇam (?) vimukti-vījam param gītam ||8

kim svarūpam etad ity āha saṅgīta-pārijāte
gīta-vāditra-nṛtyānām trayam saṅgītam ucyate |
gānasyatra pradhānatvāt tat saṅgītam itīritam ||9

śiromaṇau
gītam vādyañ ca nṛtyaṅ ca trayam saṅgītam ucyate |
gīta-vādye ubhe gava saṅgītam iti kecana ||
tat(-)tiryaṅ-narade-vādim-nohāri prakīrtitam ||10 iti

dāmodare
gītena hariṇa vandham prāpnuvanty api pakṣṇaḥ |
valādāyānti phaṇinaḥ śiśavo na rudanti ca ||11

pārijāte 'pi
dolāyām śayito bālo rudann āste yadā kvacit |
tadā gītāmṛtaṁ pītvā harṣotkarṣaṁ prapadyate ||12

mṛgaḥ so 'pi tṛṇāharo vicarann atavīm tadā |
lubdhakādāpi saṅgīta śrutvā prāṇān prapadyate ||13

kruddho viṣaṁ vaman sarpaḥ phaṇām āndolayan muhuḥ |
gānaṁ jāṅgalikāt śrutvā harṣotkarṣaṁ prapadyate ||14

viṣṇu-purāṇe 'pi
kāvyālāpās ca ye kecid gīta-kānyākḥilāni ca |
śabda-mūrt(?)ti-dharasyaite viṣṇor amśā (?) mahātmanaḥ ||15

tatrāpi
devasya mānava gānaṁ vādyaṁ nṛtyaṁ mataṁ prītaḥ |¹
kuryyād viṣṇoḥ prasādārtham iti śāstre prakīrt(ṭ)itam ||16

nāhaṁ vasāmi vaikun(?)the yogino hṛdaye na vai |²
mad-bhaktā yatra gīyanti tatra tiṣṭhāmi nārada || 17

(bhāgavata 11|2|39)
śṛṇvan su-bhadraṇi rathāṅga-pāṇer
janmāni karmāni ca yāni loke |
gītāni nāmāni tad-arthakāni
gāyan na(?)lajjo vicared asaṅgaḥ ||18

viṣṇu-nāmāni puṇyāni susvarai(ra?)racitāni cet |
bhavanti sāmātulyāni kīrtitāni maṇiṣibhiḥ ||19

atha saṅgīta-dvaividhyam āha (saṅgīta-sāre)
mārga-deśī-vibhedena saṅgītam bhavati dvidhā |
svarge mārgāśritaṁ deśyāśritaṁ bhūtale-rañjitaṁ ||20

pārijāte
mārga-deśīya-bhedena dvedhā saṅgītam ucyate |
vedhā mārgākhya-saṅgītaṁ bhāratāyābravīt (avravīt?) svayam ||21

brahmaṇo 'dhītya bhārataḥ saṅgītaṁ mārga-saṁjñitaṁ |
apsarobhiś ca gandharvaiḥ śambhor agra prayuktavān ||22 iti

tad-deśīyam iti prāhuḥ saṅgītaṁ deśa-bhedataḥ ||23

¹ 'nṛtyam atandritaḥ' vā |

² 'hṛdaye na ca' vā |

tatra prathamatoddiṣṭatvena gītasya vakṣyamāṇatayā nādam vinā tad anupapatteḥ prathamam
nādam āha | tad uktam
na nādena vinā gītam na nādena vinā svaraḥ |
na nādena vinā rāgas tasmān nādātmakam jagat ||24

na nādena vinā jñānam na nādena vinā śivaḥ
nāda-rūpam param jyotir nādarūpī svayam hariḥ ||25

tatra ca āñjaneyaḥ
nādābdhestu param pāram na jānāti sarasvatī |
adyāpi maj-janabhayāt tumvaṁ (?) vahati vakṣasi ||26

tad-udpatti-prakāram āha
ātmā vivakṣyamāṇo 'yam manaḥ prerayate yataḥ |
dehastham vahnim āhanti sa prerayati mārutam ||27

[tathāhi saṅgītsāre]
na-kāraḥ prāṇvāyuḥ syad dakāro havyavāhanaḥ |
tābhyām utpadyate yasmāt tasmān nādo 'yam ucyate ||28

vyavahāre tv asau nādaḥ procyate trividho budhaiḥ (vudhaiḥ?) |
mandro ḥṛdi-sthitaḥ (?) kaṅṭhe madhyastāras ca murdhani |
dvi-guṇaḥ kila mānena pūrvas mad uttarottaraḥ ||29

kohāliye tu
āhato 'nāhataś ceti sa nādo dvividho mataḥ |
yatrobhayaś ca saṁyogaḥ āhataḥ sa prakīrt(t)itaḥ ||30

ākāśa-sambhavo nādas tathānāhata ucyate |
āhataṁ nādam ākṛṣya tathānāhat-saṁjñakāt ||
tam nādam saptadhākāṣit tathā ṣaḍ-jādibhiḥ svaraḥ ||31| iti

vastutas tu (saṅgīta-muktāvālyām)(?)
ākāśāgni maruj-jāto nābher urddhvam samuc ciran |
mukhe 'bhivyaktim āyāti yaḥ sa nādaḥ prakīrttitaḥ ||32

sa ca prāṇi-bhave 'praṇi-bhavaś cobhaya-sambhavaḥ |
ādyāḥ kāyabhavo viṅśas ambhavas tu dvitīyakaḥ ||33

tat-īyaś cāpi vaṁśādi-sambhavaḥ sa tridhā mataḥ ||34| iti

atha gītam [tal-lakṣaṇan tvācāryyāṇām (?) matabhedādvahudhā, tatrāpi vahusam matam
evocyate] saṅgīta-sāre

gītam rañjakam dhātumātusahitam iti |
gītasyāvayavo dhātur āgādir mātur ucyate || 34

saṅgīta-kaumudyām rāgair viracitam gītam iti || (?)

gīta-prakāśe tu rañjaka-svarasam uha sandharbhe gītam iti ||35

vastutas tu nārada-saṁhitāyām
dhatu-mātu-saṁyuktam gītam ity abhidhīyate |
tatra nādātmakm geyam dhatu ity abhidhīte ||36

guṇādi-dhāraṇād dhatu gītāvayava eva saḥ |
guṇālaṅkāra-vāky eṣu rañjanai kaujasvitā yadi (?)|
mātuḥ sa gaditas taj-jñai mānavasa-pramodaṇāt ||37

‘nādātmakam iti nāda evātmā svarūpam yasya | atra nāda-pade nāda-janyānām śruti-svaraṇām’
grahaṇam | yad uktam (?)
nādāc ca śrutayo jātās tābhyaḥ ṣaḍ-jādayaḥ svaraḥ |
tebhyaḥ syur mūrchanās tābhyas tālākhyā grām-sambhvaḥ ||38| iti

tatra ca
nāda-śruti-svara-grāma-mūrchanā-tālavarnṅkāḥ |
svaraṁ grahāśanyāsākhyā jātiś veti kramādiha ||39
graha-svaro ’mśa-svaro nyāsasvaraś ceti | tatra nāda uktaḥ |

atha śrutayaḥ
sa nādaḥ śrutayo dvāvimśatiḥ syan mārutāhataḥ |
dvāvimśatis tiryag urdhvā nābhyo hṛdayam āśritāḥ ||40

tā yāvaty astu tāvaytyaḥ śrutayaḥ parikīrtitaḥ |
kramād uccocatāyuktā vīṇādāv eva lakṣitaḥ |
kaphādi-duṣṭe kaṅṭhe yat tāsām vyaktirna jāyate ||41

tās ca
catasraḥ pañcame ṣaḍje madhyame śrutayo mataḥ |
ṛṣabhe dhaivate tisro dve gāndhāre niṣāḍake ||42

kiṁ nāmikāstā ity aha
nāndī viśālā sumukhī vicitrā ṣaḍjāḥ smrtāḥ |
citrā ghanā cālanikā ṛṣbhe tisra īritāḥ || 43

gāndhāre sarasā mālā, (?) madhyame māgadhī sīvā |
mātaṅgikā ca matreyai catasraḥ parikīrtitaḥ ||44

bālā kalā kalaravā śārṅgiravy api³ pañcame |
mātā⁴ rasāmṛtā ceti tisro dhaivata-nāmani ||45

niṣāda-nāmani dve ca vijayā⁵ madhukaryy api |
iti svaraṇām śrutayo dvāvimśatir udīritāḥ ||46

³ śārṅgaravy api ca |

⁴ jāya vā |

⁵ mātrā vā |

svarāṇām ity atra puttrātrāṇām pitā itivat janya-janakasamvande (?) ṣaṣṭi, svarāṇām janikā ity
arthāḥ | vastutas tu svarūpaṁ jñātum aśakyam | tad uktam (saṅgīta-dāmodare)
śruti-sthāne svarān vaktum nālam brahmāpi tattavtaḥ |
jaleṣu caratām mārgo mīnānām nopalabhyate ||47

gagane pakṣiṇām yadvat tadvat svara-gatā śrutiḥ |
śrutirnādaivalā proktā tadātrā (?) ca kalā matā ||48

yathā tailagataṁ sarpir yathā kāṣṭhagato 'nalaḥ |
jñāyate 'tropadeśena yathā svara-gatā śrutiḥ ||49

vīṇādes tu śruti-jñānam svarajñānantu vaṁśajam | iti

aparañca
sama-śrutīnām eteṣu svarāṇām yās tu bhedikāḥ |
prayoga-vidhuratvena tā noktaḥ śruti-jātayaḥ ||50

atha svarāḥ
sa svaro yaḥ śruti-sthāne sphuran hṛdaya-rañjakaḥ |
etena svaraśabdasya yoga-rūḍatvam utkam | (?)
kimvā (?) śrotur mano yasmād rañjayanti tataḥ svarāḥ ||51| iti

etena rūḍatvam uktam |

ke te ity āha
ṣaḍjarsebhau ca gāndhāro madhyamaḥ pañcamas tathā |
dhaivataś ca niśādaś ca svarāḥ saptātra kīrtitāḥ || 52

ṣa-ri-ga-ma-pa-dha-niś cet yeteṣām aparābhidhā |
te tridhā syur mandra-madhya-tāra-bhāvaṁ samāśritāḥ ||53

trīṇi sthānāni teṣām hi hṛdi mandro 'bhijāyate |
kaṇṭhe madhyo mūrdhni tāro dviguṇaś cottarottaraḥ ||54

eteṣām yaugikatvamaoy āhuḥ, yathā
tāsām kaṇṭhamurastālu jihvām dantāms ca samspr̥ṣan |
ṣaḍbhyaḥ sañjāyate yasmāt tasmāt ṣaḍja iti smṛtaḥ || 55

dāmodaras tv anyathāha
vāyuḥ sam murcchito nābher nādrāś ca hṛdayasya ca |
pārśvayor mastakasyāpi ṣaṇṇām ṣaḍjaḥ prajāyate ||56 iti |

nābhi-mūlād yadā vāyur itthitaḥ kurute dhvanim |
vaṣabhasy eva niryāti helayā ṛṣabhaḥ smṛtaḥ ||57

nābheḥ samudgato vāyur gandham śrotre ca cālayan |
saśabdaṁ yena niryāti gāndhāras tena kathyate ||58

madhyamo madhyamastānāt śarīrasyopajāyate |

nābhi-mūlāc ca gambhīraḥ kiñcit tāraḥ svabhāvataḥ ||59

prāṇo 'pānaḥ samānaś codāna-vyānau tathaiva ca |
eteṣāṁ samavāyena jāyate pañcamaḥ svaraḥ ||60

gatvā nābher adhobhāgaṁ vastim prāpyordhvagaḥ punaḥ |
dhāvann iva ca yo yāti kaṇṭhadeśaṁ sa dhaivataḥ ||61

ṣaḍjādayaḥ ṣaḍete 'tra (?)svaraḥ sarve manoharāḥ |
niṣidanti yato loke niṣādas tena kathyate ||62

tatra tatsāmya-dhvani-kathanadvāreṇa tad rūpam āha
mayūraḥ ṣaḍjam ākhyāti ṛṣabhaṁ vakti cātakaḥ |
chāgo gāndhāram ācaṣṭe krauñco vadati madhamam ||63

kokilaḥ pañcamaṁ brute bheko vadati dhaivatam |
niṣādaṁ bhaṣate hastīty etad brahmādi-sammatam ||64

dāmodaras tu
mayura-vṛṣabha-cchāga-krauñca-kokila-vājinaḥ |
mātaṅgaś ca krameṇāhuḥ svarān etān sudurgamān ||65| iti

kiñca
te vādi-samvādi-vivādy-anuvady-abhidhā punaḥ |
svarāś catur vidhāḥ proktās tatra vādī sa kathyate ||66

pracuro yo prayogeṣu vakti rāgādi-niṣcayam |
samaśrutīś ca samvādiṁ pañcam asya na maḥ kvacit ||67

ga-nī vivādinau syātām ri-dhayor vāpi tau tayoh |
anuvādi bhavec cheṣu iti dantila(? dattila)-sammatam ||68

asyārthaḥ – yaḥ prayogeṣu pracuro vahulaḥ san rāgādiniṣcayaṁ kathayati, bahudhā prokto
'mukarāgo 'yam iti nirṇayaṁ karoti, sa vādī svaraḥ | pañcamasya samśruti-tulyaśrutiryaḥ svaraḥ
sa samvādi | kvacit na maḥ ko 'rthaḥ, mo madhyamasvaraḥ kvacit samvādi na bhavati | ganī
gāndhāraniṣādu ridhayoh ṛṣabhaivatayoh vivādinau śatrū bhavataḥ | veti pakṣāntare tau ṛṣabha-
dhaivatau tayoh gāndhāra-niṣādayoh vivādanau (?) bhavath | śeṣaḥ etebhyo 'vaśiṣṭa ye svarāś te
'nuvādu-svarā bhavanti |

kiñca

vādī nṛpas tathā pātraṁ samvady atha vivādy ariḥ |
anuvādi tvanucaro rājñaḥ pātrasya ceritaḥ ||69

vādi-samvādinor anuvādi anucara ity arthaḥ |

atha grāmāḥ
grāmāḥ svarāṇām itasūkṣmabhāva,-samyojanaṁ sthānakulam tridhā saḥ |
ṣaḍjas tathā madhyama eva bhūmyām, gāndhāra-nāmā kila deva-loke ||70

dāmodare

ṣaḍja-grāmo bhaved atra madhyama-grāma eva ca |
sūra-loke ac gāndhāro grāmaḥ pracarati dhruvam || 71

aparañca

svarāṇām suvyavasthānām samūho grāma iṣyate ||72

pārijāte

atha grāmāstrayaḥ proktāḥ svāra-sandoḥa-rūpiṇaḥ |
ṣaḍja-madhyama-gāndhāra-samjñābhis te samanvitāḥ |
mūrccchanā-dhārabhūtas te ṣaḍja-grāma-striṣūttamaḥ ||73

atha grāma-traya-mūrccchanā āha

sa-ri-gā-ma-pa-dhā-niś ca ma-pau dha-ni-sa-rī ga ca |
ga-ma-pa dha-ni-sā riś ca grāma-tritaya-murccchanāḥ ||74

aparañca

saptaiva mūrccchanās cātra prati-grāmaṁ prakīrttitāḥ |
ādi-dvi-tri-catuḥ pañca-ṣaḍ-saptaṣv api tā matāḥ ||75

tat prastāra-kramaḥ

ṣaḍjān niṣādān tam nestu dhāntam dhāt pāntam iṣyate |
pānamānta madhyamād gān tam gāndhārād ṛṣabhāntakam |
ṛṣabhāt pāntam ity āhuḥ ṣaḍja-grāmasya murccchanāḥ ||76

tad udāharaṇam – sa ri ga ma pa dha ni ca | ni sa ri ga ma pa dha ca | dha ni sa ri ga ma pa ca | pa
dha ni sa ri ga ma ca | ma pa dha ni sa ri ga ca | ga ma pa dha ni sa ri ca | ri ga ma pa dha ni sa ca
| iti ṣaḍja-grāma-murccchanāḥ |

athocyate suvidhāya madhyam-grāma-murccchanāḥ |

maḥādḡāntam gāccarṣabhān tam ṛṣabhāt sāntam (? sattam) iṣyate |
sānnāntam nerdhevatāntam dhāt pāntam pācca māntakam ||77

etad ahāraṇam – ma pa dha ni sa ri ga ca | ga ma pa dha ni sa ri ca | ri ga ma pa dha ni sa ca | sa
ri ga ma pa dha ni ca | ni sa ri ga ma pa dha ca | dha ni sa ri ga ma pa ca | pa dha ni sa ri ga ma ca
| iti madhyama-grāma-mūrccchanāḥ |

ādau gakāro yatrāsti gāndhāra-grāma-mūrccchanāḥ | 78

tad ahāraṇa – ga ma pa dha ni sa ri ca | ri ga ma pa dha ni sa ca | sa ri ga ma pa dha ni ca | ni sa ri
ga ma pa dha ca | dha ni sa ri ga ma pa ca | pa dha ni sa ri ga ma ca | ma pa dha ni sa ri ga ca | iti
gāndhāra-grāma-mūrccchanāḥ |

atha mūrccchanāḥ

svāraḥ sam mūrccchato yatra rāgatām prati-padyate |
mūrccchanām iti tām āhur bharatā grāma-sambhavām ||79

aparañ ca

yatra svāro mūrccchita eva rāgatām

prāptaś ca tām āha muniś ca mūrcchitām |
grāmodbhavāstāḥ svara-sapta-saṁyutāḥ
grāma-traye syuḥ punar ekaviṁśatiḥ ||80

sa-ri-ga-ma-pa-dha-nīti ṣaḍja-gramāsya mūrccchanāḥ |
ma-pa-dha-ni-sa-ri-geti madhyama-grāma-mūrccchanāḥ |
ga-ma-pa-dha-ni-sa-riti gāndhāra-grāma-mūrccchanāḥ ||81

athāsām nāmāni
lalitā gadhyamā citrā rohiṇī ca mataṅgajā |
sauvīrā varṇam adhyā ca ṣaḍjam adhyā ca pañcami ||82

matsarī mṛdum adhyā ca śuddhāntā ca kalāvati |
tīvrā raudrī tathā brāhmī vaiṣṇavī khecarī varā ||83

nādavatī viśālā ca triṣu grāmeṣu viśrutāḥ |
ekaviṁśatir ity uktā mūrccchanāś candra-maulinā ||84

mūrccchanām kalayato mura-śatror vaṁśikādhvani-viśeṣavitānaḥ |
mūrccchanām yayur anāṅga-śaraughai, raṅganā rati-pater iva senāḥ ||85

etat prayojanam āha
śivāgre mūrccchanām kṛtvā brahma-hāpi vimucyate ||86

athā tālāḥ
mūrccchanā eva tālā (?) syuḥ śuddhā ārohaṇāśritāḥ ||87

dāmodaras tu
vistāryante prayogā yair mūrccchanāśeṣa-saṁśrayāḥ |
tānās te 'py ūnapañcāśat sapta-svara-samudbhavāḥ ||88

tebhya eva bhavanty anye kūṭatānāḥ pṛthak pṛthak |
bhedā bahu-tarās teṣām kastān kārtsnyena vakṣyati ||89

grāmāṇām mūrccchanānāṁ ca tānānām bahavo bhidāḥ |
prakṛtānupayogitvād ajñayatvāc ca neritāḥ ||90

tad uktaṁ tānādhikāre
tānāḥ pañcasahasrāṇi trayastrimśadbhavanty ami |91| iti

atha varṇan āha
svaro gāna-kriyā-rambha-prayukto varṇa ucyate |
sthāyārohāvarohi ca sañcārīti catur-vidhaḥ ||92

praty ekam lakṣaṇam āha
sthāyam sthāyam prayogaḥ syād ekasyaiva svarasya cet |⁶
sthāyī varṇaḥ sa vijñeyaḥ parāvanv artha-samjñakau ||93

⁶ | śthitvā śthitvā prayogaḥ śyād ekaikaśmin svare punaḥ |

parau ārohi-svaro `varohi-svaraś ca tau anvarthasamjñakau anugatāthanāmānau | arthas tu ārohatīty ārohi, avarohatīty avarohīty arthaḥ |

etat sammiśraṇādvarṇaḥ sañcārziṭi nigadyate ||94

eteṣāṅ sthāyyārohy avarohi-svarāṅām |
varṇā bhavaty alaṅkāra racanāyā viśaṣataḥ || 95

tatra ca
ṣaḍ-vimśatiḥ sthāyinaḥ syur ārohiṇas tu dvādaśa |
sañcāriṇo dvādaśaiva dvādaśaivāvarohiṇaḥ ||96

iti prasiddhālaṅkāra dvāṣaṣṭiḥ parikīrtitāḥ |
granthavistara-bhotena mayā neha prakīrtitāḥ ||97

alaṅkāra-prayojanam āha
svara-jajñāne dṛḍhā-bhāso rakṭi-lābhaś ca jāyate |
varṇa-jñāna-vicitratvam alaṅkāra-prayojanam ||98

graha-svaram āha
sa graha-svara ity ukto yo gītādu samarpitaḥ ||99

amśa-svaram āha
yo raktivyañjako geye yasya sarve `nugāminaḥ |
yaḥ svayaṁ grahatām yāto nyāsādīnām prayogataḥ |
yasya sarvatra vāhulyaṁ sa vādyamśo nṛpopamaḥ ||100

vādī rāgādi-nīscaya-karteti gīta-prakāśakāraḥ | yaḥ svayaṁ grahatām yāta ityanenāmśa-
svarasyaiva graha-svara-kāraṇatvam ity arthaḥ |

ataeva māghe
analpatvāt praghānatvād amśasyevaitare svarāḥ |
vijigīṣo nṛpatayaḥ prayānti paricāratām ||101 iti

aparañ ca
rāgāṅām jīva-bhūtā ye proktāstemśasvarā vudhaiḥ ||102| iti

nyāsa-svaram āha
nyāsa-svaras tu sa prokto yo gītādi-samāpti-kṛt ||103

jātim āha
yasyā rāgajanis tu jātir iha sā rāgasya mātāpi sā |
śuddhākhyā vikṛtā dvayoś ca milanāt saṅkīrṇakā ca tridhā ||104

kiñ ca
śuddhāḥ syujatiyaḥ sapta tāḥ ṣaḍjādi svarābhidhāḥ |
tā eva vikṛtāḥ ṣeṣā jātā vikṛti-saṅkarāt ||105

iti dvidhety anye |

tad uktam harināyakena
śuddhābhir vikṛtābhiḥ ca militā jātayaḥ punaḥ |
aṣṭā-daśa samuddiṣṭās tā rāgāṇāṃ ca mātaraḥ || 106

iti, ayam eva pakṣaḥ praghāna iva pratibhāti, yataḥ prācīnacāryyairāṅgīkṛtaḥ | tad uktam
nivandhāntare
ṣāḍjārṣabhī ca gāndhārī mādhyaṃ pāñcamī tathā |
dhavati cātha naiśādī saptaitāḥ śuddha-jātayaḥ ||107

syāt ṣāḍja-kaiśikau ṣāḍja-madhyamā ca tataḥ param |
gāndhāra-pāñcamyāndhrī ca ṣāḍjodīcyavatī tathā ||108

kārmāravī nandayantī gāndhārodīcyavāpi ca |
madhyamodīcyavā rakta-gāndhārīḥ kaiśikīty api ||109

evam ekādaśa proktā vikṛtā bhāratādibhiḥ |
śuddhāḥ siddhā vikṛtānām atha hetūn pracakṣmahe ||110